

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Розглядаються особливості парламентської діяльності в Україні в умовах становлення парламентаризму. З'ясовуються відносини між комітетами Верховної Ради України та іншими органами державного управління. Показано основні напрями встановлення у державі правових механізмів і процедур, виконання обов'язків, застосування відповідальності, створення процесуальних норм, покликаних забезпечувати оптимальну та ефективну реалізацію прав та законних інтересів суб'єктів законодавчої діяльності.

Ключові слова: парламентська опозиція, парламентський процес, суб'єкти законодавчої ініціативи, законодавчий орган влади, парламентська діяльність, парламентський контроль, нормативно-правове визначення, громадянське суспільство.

Прогресивний розвиток держави є неможливим без таких фундаментальних доктрин як права та свободи людини, громадянське суспільство, правова держава, поділ влади. До таких важливих доктрин також відноситься й парламентаризм. Система будь-якої сучасної демократичної держави не може існувати без інститутів парламенту, парламентської опозиції, омбудсмена, органів місцевого самоврядування, конституційного суду, судів загальної юрисдикції, виборів, референдумів і т. ін. Особливо актуальною сьогодні, як для науки політології, так і для практики є проблема діяльності парламентської опозиції.

Згідно з Конституцією державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову відповідно до ст. 6 Конституції України. В основному законі ст. 75 визначено, що єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України. Оскільки носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в державі є народ, а народ може здійснювати владу безпосередньо і через органи державної влади, діяльність парламенту є формою опосередкованого управління народом державою [1].

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про статус народного депутата України» від 17.11.1992 № 2790-ХІІ зазначені вимоги несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності, а саме: народний депутат не має права бути членом Кабінету Міністрів України, керівником центрального органу виконавчої влади; мати інший представницький мандат чи одночасно бути на державній службі; обіймати посаду міського, сільського, селищного голови; займатися будь-якою, крім депутатської, оплачуваною роботою, за винятком викладацької, наукової та творчої діяльності, а також медичної практики у вільний від виконання обов'язків народного депутата час; залучатись як експерт органами у кримінальному провадженні, а також займатися адвокатською діяльністю; входити до складу керівництва, правління чи ради підприємства, установи, організації, що має на меті одержання прибутку[2].

Згідно зі ст. 6 вищезазначеного Закону закріплені форми здійснення діяльності народного депутата України у Верховній Раді України і зазначено, що народний депутат у порядку, встановленому законом: 1) бере участь у засіданнях Верховної Ради України; 2) бере участь у роботі депутатських фракцій (груп); 3) бере участь у роботі комітетів, тимчасових спеціальних комісій, тимчасових слідчих комісій, утворених Верховною Радою України; 4) виконує доручення Верховної Ради України та її органів; 5) бере участь у роботі над законопроектами, іншими актами Верховної Ради України; 6) бере участь у парламентських слуханнях; 7) звертається із депутатським запитом або депутатським зверненням до Президента України, органів Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до керівників підприємств, установ та організацій, розташованих на

території України, незалежно від їх підпорядкування і форм власності у порядку, передбаченому цим Законом і законом про регламент Верховної Ради України.

Аналізуючи вищезазначене, можна зазначити, що парламент є уособленням держави, а саме – є однією із гілок влади, які в сукупності становлять собою організацію державної влади. Інститут парламентаризму є ключовим елементом сучасних політичних систем: ступінь демократизації суспільства залежить від рівня наукового осмислення сутності парламентаризму, його впровадження в політичну практику держави. Інтерес до проблем функціонування інституту парламентаризму у вітчизняній науці державного управління викликаний процесами, що відбуваються в українському суспільстві. Явище парламентаризму притаманне будь-якій країні з більш-менш розвиненою демократією. Неможливо собі уявити жоден демократичний устрій без існування й повноцінної діяльності в державі парламенту. За своєю суттю парламентаризм пов'язаний із суспільно-політичним розвитком і вдосконалюється одночасно з цим розвитком.

Парламентаризм як політична категорія дуже складне, багатомірне явище. При визначенні парламентаризму як предмету дослідження виникає ряд проблем методологічного характеру. Незважаючи на те, що останнім часом політологи часто використовують поняття «парламентаризм», щодо його змістовної характеристики залишається багато проблемних питань. Періодично, коли ускладнюється політична ситуація в державі та суспільстві, проблема створення або реформування реальної представницької установи стає одним із ключових моментів у реформуванні державного механізму. Саме парламент втілює в собі той форум громадської думки, на якому може бути прийнято консенсусне рішення, що влаштовує всі сторони конкурентного політичного процесу. Завдяки такому представницькому характеру ідея парламентаризму знаходить свою підтримку серед населення.

Парламент України є основною владною структурою держави, що може протистояти виконавчій владі у її прагненні отримати якомога більше прав для реалізації владних повноважень. Будь-який дисбаланс у протистоянні цих двох владних гілок завжди несе у собі елемент загрози для демократії. Упродовж багатьох століть знані світові філософи, політологи та соціологи, працюючи над теоретичними засадами побудови демократичного суспільства, намагалися врахувати всі можливі прояви негативних рис характеру людей, які стоять за владним кермом, аби створити такі умови, за яких неконтрольовані дії владних осіб були б неможливими.

Дослідження особливостей партійного розвитку України в умовах парламентаризму передбачає проведення системного (комплексного) та структурно-функціонального аналізу ролі партійного чинника в структурі владних відносин, оскільки державно-управлінські рішення безпосередньо стосуються визначення пріоритетів політики та виділення необхідних для їх реалізації ресурсів. Грунтовний аналіз зарубіжної та вітчизняної практики утворення і функціонування партій в умовах парламентаризму, створення за їх участі парламентсько-урядових коаліцій сприятиме подальшим дослідженням цієї проблематики в контексті визначення найбільш сприятливих умов та дієвих факторів партійно-політичного структурування суспільства, забезпечення його стабільності, вдосконалення демократичних засад взаємодії гілок влади.

Верховна Рада як орган державної влади, покликана забезпечувати діяльність держави шляхом своєї парламентської діяльності. Державні органи призначаються саме для безпосереднього здійснення державної влади, для цього вони наділяються повноваженнями державно-владного характеру, керують державою, соціальними процесами та суспільними справами. Отже, діяльність Верховної Ради є діяльністю державно-владного органу, що за своїм характером є формою опосередкування діяльності держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми, свідчить, що процес становлення парламентаризму, суб'єктів парламентської опозиції та забезпечення механізмів фракційної стабільності парламенту досліджувалися вченими країн Заходу. Серед них варто виділити Г. Адамса, Р. Арона, П. Бурдьє, Р. Даля, Ж.-

М. Денкена, М. Догана, М. Дюверже, А. Лейпхарта, Р. Міхельса, Р.-Ж. Шварценберга. Науково-теоретичною базою є праці вітчизняних і зарубіжних вчених в галузях державного управління, політології та права. Зокрема: С. Бабія, Е. Базовкіна, М. Білецького, М. Погребинського, А. Білоуса, К. Богомаза, В. Якушика, Н. Гаєвої, О. Гараня, В. Журавського, В. Горбатенка, І. Калмакана, О. Брищенка, М. Кириченка, А. Колодій, О. Корнієвського, В. Костицького, Т. Кузьо, В. Литвина, І. Музики, Ф. Рудича, М. Примуша, А. Слюсаренка, М. Томенка, Ю. Шведа, Г. Шморгуна, В. Яблонського, які акцентують увагу на взаємозв'язку фракційної стабільності парламенту України із ефективною діяльністю суб'єктів парламентської діяльності та державного управління. Серед зарубіжних вчених постсоціалістичних країн в розрізі дослідження даної проблеми слід відзначити здобутки А. Авторханова, Т. Бекназар-Юзбашева, Ф. Бурлацького, К. Гаджиева, В. Гельмана, В. Коломейцева, І. Левіна, В. Любіна, С. Перегудова, С. Пшизової, М. Чіллі, Н. Шевцової, Т. Шмачкової, Ю. Юдіна.

Конституційно-правовою основою становлення парламентаризму, забезпечення діяльності парламентської опозиції та суб'єктів державного управління є наступні нормативно-правові джерела: Конституція України 28.06.1996 № 254к/96-ВР [1], закон України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 року № 2790-ХІІ [2], закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 року № 1861-VI [3], закон України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 № 116/95-ВР [4], закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 № 2365-ІІІ [5], закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 року № 4061-VI [6], Положення про Апарат Верховної Ради України, затверджене Розпорядженням Голови Верховної Ради України від 25 серпня 2011 р. № 769[7].

У відповідності з вищезазначеним метою цієї статті є спроба дослідити сутність діяльності парламентської опозиції в умовах становлення парламентаризму в сучасній Україні.

Унікальність парламенту як політичного інституту полягає в його ролі посередника між суспільством і органами виконавчої влади; системи, у якій формується владна воля нації на основі представництва структурованих груп інтересів на державному рівні. Функції, які здійснює Верховна Рада України, можна поділити на: законодавчі; номінаційні; контролюючі; фінансові. До законодавчих повноважень Верховної Ради належить внесення змін до Конституції України в межах і в порядку, передбачених розділом ХІІІ Конституції. При цьому зміни не можуть стосуватися скасування чи обмеження прав і свобод людини та громадянина і не можуть бути спрямованими на ліквідацію незалежності чи порушення територіальної цілісності України. Лише Верховна Рада України визначає засади внутрішньої та зовнішньої політики України; затверджує загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля; усуває Президента України з поста в порядку імпічменту; розглядає і приймає рішення щодо схвалення програми діяльності Кабінету Міністрів України. Лише закони України регулюють питання прав і свобод людини та громадянина, громадянства, прав корінних народів і національних меншин, основ соціального захисту, правового статусу власності, територіального устрою України, судоустрою і судочинства; засади використання природних ресурсів, засади зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності; основи національної безпеки, організації Збройних сил і забезпечення громадського порядку; порядок направлення підрозділів Збройних сил України до інших держав; порядок допуску та умови перебування підрозділів Збройних сил інших держав на території України, одиниці ваги, міри й часу; порядок використання і захисту державних символів.

Номінаційні функції Верховної Ради стосуються впливу на формування інших органів державної влади: призначення виборів Президента; призначення уряду, призначають та звільняють із посад голову Антимонопольного комітету України, голову Державного комітету телебачення та радіомовлення України, голову Фонду державного майна України; призначають на посади та звільняють за поданням Президента голову Служби безпеки

України. Також депутати мають право призначати та звільняти за поданням Президента голову Національного банку України, а також половину складу Ради Національного банку України; призначати на посади та звільняти з посад половину складу Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення; призначати на посади та звільняти з посад членів ЦВК за поданням Президента; давати згоду на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального Прокурора України; призначати на посади та звільняти з посад третину складу Конституційного Суду України, обирати суддів безстроково.

Реалізація контролюючих функцій Верховної Ради передбачає здійснення контролю за діяльністю інших органів державної влади: здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів, розгляд питання про його відповідальність та ухвалення резолюції недовіри йому; висловлення недовіри Генеральному прокурору, що спричиняє його відставку з посади; ратифікація підписаних Президентом і Урядом міжнародних договорів та угод; проведення парламентських слухань та звернення із запитом до керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Ефективність роботи парламенту значною мірою визначається правовими засадами діяльності та функціонування законодавчого органу влади, політичних партій, парламентської опозиції, депутатських фракцій, рівнем правової культури й політичною відповідальністю.

Необхідність унормування діяльності парламентської опозиції в Україні викликана потребою в організації роботи Верховної Ради України та зміні характеру відносин влади й опозиції, які, внаслідок того, що в країні немає парламентських традицій, а також інших об'єктивних чинників, працюють не на державні інтереси, а перетворились на дестабілізуючий фактор. Функції, які покладаються на політичну опозицію в демократичному суспільстві (а це, перш за все, конструктивне опанування діями вищих органів виконавчої влади та парламентської більшості у Верховній Раді, представлення і захист інтересів своїх виборців) через законодавчу неврегульованість стають не тільки неможливими для реалізації, але й джерелом постійних політичних криз.

Унормування правового статусу опозиції важливе також для розбудови партійної системи в Україні. Особливо – після прийняття нового закону України «Про вибори народних депутатів в Україні» від 17.11.2011 № 4061-VI про вибори до Верховної Ради, яким було запроваджено змішану виборчу систему. Вдосконалення законодавства в цьому аспекті має велике значення для розвитку політичної системи взагалі та зростання ролі партій зокрема. Акцент робиться саме на підвищенні статусу партій у політичній системі, створенні правових гарантій діяльності політичної опозиції. Для цього необхідне нормативне та інституційне закріплення політико-правового статусу опозиції у таких питаннях, як: участь у виборах; доступ до керівних посад у представницьких органах влади; рівний доступ до засобів масової інформації, можливість вільно пропагувати власні погляди серед населення; свобода проведення демонстрацій, мітингів, зборів тощо; доступ до інформації органів державної влади.

Основоположний принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову тут доповнюється також і розподілом повноважень у парламенті між більшістю і меншістю. Як говорив німецький конституціоналіст Д. Штернбергер, «толерантне ставлення, визнання, легітимізація і, зрештою, інституалізація парламентської політичної опозиції є найвищим винаходом політичної культури» [8].

Суспільне життя в Україні (ст. 15 КУ) ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. Держава гарантує свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією і законами України. Згідно зі ст. 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Відповідно до ст. 36 Конституції України громадяни України

мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій. Усі об'єднання громадян рівні перед законом.

Аналізуючи положення Конституції України, можна зазначити, що згідно зі ст. 37 утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються. Політичні партії та громадські організації не можуть мати воєнізованих формувань. Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях. Заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється лише в судовому порядку.

Згідно зі ст. 38 Конституції України громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування.

Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей (ст. 39 Конституції України).

Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності. Професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів. Усі професійні спілки мають рівні права. Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Згідно із Законом України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15.09.1999 № 1045-XIV професійна спілка (профспілка) – добровільна неприбуткова громадська організація, що об'єднує громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності (навчання) [9]. Дія цього Закону поширюється на діяльність профспілок, їх організацій, об'єднань профспілок, профспілкових органів і на профспілкових представників у межах їх повноважень, на роботодавців, їх об'єднання, а також на державні органи та органи місцевого самоврядування.

Згідно з положеннями Закону України «Про політичні партії в Україні» (ст. 1) право громадян на свободу об'єднання у політичні партії для здійснення і захисту своїх прав і

свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів визначається і гарантується Конституцією України. Встановлення обмежень цього права допускається відповідно до Конституції України в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей, а також в інших випадках, передбачених Конституцією України. Ніхто не може бути примушений до вступу в політичну партію або обмежений у праві добровільного виходу з політичної партії. Належність чи неналежність до політичної партії не може бути підставою для обмеження прав і свобод або для надання державою будь-яких пільг і переваг.

Відповідно до Закону України «Про політичні партії в Україні» (ст. 4) регламентовані гарантії діяльності політичних партій і визначено, що політичні партії є рівними перед законом. Органам державної влади, органам місцевого самоврядування, їх посадовим особам заборонено виокремлювати у своєму ставленні певні політичні партії чи надавати їм привілеї, а також сприяти політичним партіям, якщо інше не передбачено законом, у провадженні їх діяльності. Згідно із законодавством України заборонено втручання з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування або їх посадових осіб у створення і внутрішню діяльність політичних партій та їх місцевих осередків, за винятком випадків, передбачених цим Законом.

Аналізуючи положення Закону України «Про політичні партії в Україні», можна зазначити, що визначені обмеження щодо утворення і діяльності політичних партій, якщо їх програмні цілі або дії спрямовані на: ліквідацію незалежності України; зміну конституційного ладу насильницьким шляхом; порушення суверенітету і територіальної цілісності України; підринок безпеки держави; незаконне захоплення державної влади; пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової чи релігійної ворожнечі; посягання на права і свободи людини; посягання на здоров'я населення. Діяльність політичної партії може бути заборонена лише за рішенням суду.

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про політичні партії в Україні» політичні партії мають право: вільно провадити свою діяльність у межах, передбачених Конституцією України, цим Законом та іншими законами України; брати участь у виборах Президента України, до Верховної Ради України, до інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у порядку, встановленому відповідними законами України; використовувати державні засоби масової інформації, а також засновувати власні засоби масової інформації, як передбачено відповідними законами України; підтримувати міжнародні зв'язки з політичними партіями, громадськими організаціями інших держав, міжнародними і міжурядовими організаціями, засновувати (вступати між собою) у міжнародні спілки; ідейно, організаційно та матеріально підтримувати молодіжні, жіночі та інші об'єднання громадян, подавати допомогу у їх створенні.

Політичним партіям гарантується свобода опозиційної діяльності, у тому числі: можливість викладати публічно і обстоювати свою позицію з питань державного і суспільного життя; брати участь в обговоренні та оприлюднювати і обґрунтовувати критичну оцінку дій і рішень органів влади, використовуючи для цього державні і недержавні засоби масової інформації в порядку, встановленому законом; вносити до органів державної влади України та органів місцевого самоврядування пропозиції, які обов'язкові для розгляду відповідними органами в установленому порядку.

Згідно з Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 року № 1861-VI (ст.1) порядок роботи Верховної Ради України, її органів та посадових осіб, засади формування, організації діяльності та припинення діяльності депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді встановлюються Конституцією України, Регламентом Верховної Ради України та законами України «Про комітети Верховної Ради України», «Про статус народного депутата України», про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України.

Відповідно до ст. 57 вищезазначеного Закону депутатські фракції формуються на першій сесії Верховної Ради нового скликання до розгляду питань про обрання Голови

Верховної Ради України, створення органів Верховної Ради. Якщо цього не відбулося, головуючий на пленарному засіданні оголошує перерву для їх формування. Перед наступним пленарним засіданням Апарат Верховної Ради надає народним депутатам інформаційні матеріали, які були подані до Апарату Верховної Ради за день до початку зазначеного пленарного засідання, про сформовані відповідно до вимог цього Регламенту депутатські фракції.

Принципами формування депутатських фракцій є: депутатські фракції формуються із числа народних депутатів, обраних за виборчими списками політичних партій та народних депутатів, які були висунуті політичною партією в одномандатних округах. При формуванні депутатської фракції до її складу також за умови додержання засад діяльності такої фракції можуть увійти народні депутати, обрані в одномандатних округах, які реєструвалися кандидатами у народні депутати шляхом самовисування. Політична партія має право формувати у Верховній Раді лише одну депутатську фракцію. Принципи функціонування депутатської фракції повинні бути демократичними і не суперечити вимогам Конституції України, Закону України «Про статус народного депутата України» та Регламенту Верховної Ради України.

В Законі України «Про Регламент Верховної Ради України» (ст. 59) закріплені умови формування депутатських фракцій (депутатських груп) – народний депутат може входити до складу лише однієї депутатської фракції (депутатської групи). Народний депутат, який не увійшов до складу депутатської фракції, якого виключено чи який вийшов із складу депутатської фракції, є позафракційним. Позафракційні народні депутати можуть входити до складу депутатських фракцій або об'єднуватися у депутатську групу народних депутатів. Кількість осіб у депутатській групі не може бути меншою, ніж кількість осіб у найменшій фракції, що сформована протягом першої сесії. Зареєстрована депутатська група має права депутатської фракції.

Згідно ст. 60 Закону про Регламент Верховної Ради України закріплені умови створення міжфракційного депутатського об'єднання – народні депутати можуть добровільно об'єднуватися у міжфракційні депутатські об'єднання без реєстрації, кадрового, матеріально-технічного, інформаційного, організаційного забезпечення їх діяльності Апаратом Верховної Ради України. Міжфракційне депутатське об'єднання не має прав депутатської фракції (депутатської групи), передбачених цим Регламентом. Про створення міжфракційного депутатського об'єднання оголошує головуючий на пленарному засіданні за письмовим повідомленням керівника такого об'єднання.

Згідно з Законом України «Про статус народного депутата України» від 17.11.1992 № 2790-ХІІ народний депутат як член депутатської фракції (групи) має право: обирати та бути обраним до керівних органів депутатської фракції (групи); брати участь у затвердженні Положення про депутатську фракцію (групу); пропонувати питання для розгляду депутатською фракцією (групою); вносити пропозиції до питань, які розглядаються на засіданні депутатської фракції (групи), виступати з обґрунтуванням своїх пропозицій; брати участь в обговоренні будь-якого питання, яке розглядається на засіданні депутатської фракції (групи).

Діяльність народного депутата у депутатській фракції (групі) визначається законом «Про статус народного депутата», законом «Про регламент Верховної Ради України» та Положенням про депутатську фракцію (групу).

Аналіз чинного законодавства України на предмет закріплення в ньому правового статусу парламентської опозиції дає можливість зробити висновок про те, що таке закріплення фактично відсутнє, натомість має місце лише становлення окремих загальних засад на рівні міжнародно-правових актів, зокрема Загальної декларації прав людини, Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що здійснення Верховною Радою України функції контролю за діяльністю органів влади об'єктивно зумовлено органічним поєднанням

принципу законності з принципом поділу влади, що передбачає підконтрольність виконавчої та судової влади органу законодавчої влади. Тим самим забезпечується подальший розвиток засад парламентаризму в Україні, а саме функціонування парламентаризму є запорукою демократичного розвитку суспільства і держави.

Використана література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
2. Закон України «Про статус народного депутата України» від 17.11.1992 року N 2790-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
3. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. № 1861-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
4. Закон України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 № 116/95-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
5. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 № 2365-III. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
6. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 № 4061-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
7. Положення про Апарат Верховної Ради України, затвердженого Розпорядженням від 25.08.2011 № 769 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
8. Sternberger D. Opposition des Parlaments und parlamentarische Opposition [Text] / D. Sternberger. — In: Lebende Verfassung, Bd. I. — Meisenheim am Glan, 1956. — S. 133.
9. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15.09.1999 № 1045-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.

Баскакова Ю. В. *Политико-правовые аспекты парламентской деятельности в современной Украине*

Рассматриваются особенности парламентской деятельности в Украине в условиях становления парламентаризма. Анализируются отношения между комитетами Верховного Совета Украины и другими органами государственного управления. Показаны основные направления внедрения в государстве правовых механизмов и процедур, исполнения обязанностей, привлечения к ответственности, создания процессуальных норм, призванных обеспечивать оптимальную и эффективную реализацию прав и законных интересов субъектов законодательной деятельности.

Ключевые слова: парламентская оппозиция, парламентский процесс, субъекты законодательной инициативы, законодательный орган власти, парламентская деятельность, парламентский контроль, нормативно-правовое определение, гражданское общество.

Baskakova Y. *Politico-legal aspects of parliamentary activity in modern Ukraine*

The features of parliamentary activities in Ukraine in conditions of parliamentarianism. Examines the relationship between the committees of the Supreme Council of Ukraine and other State bodies. The basic directions of implementation in the State of legal mechanisms and procedures, performance, accountability, the establishment of the procedural rules designed to ensure optimal and effective enforcement of the rights and legitimate interests of legislative activity.

Keywords: parliament opposition, parliamentary process, the subjects of legislative initiative, legislative authority, parliamentary activity, parliamentary oversight, regulatory definition of civil society.